

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Høringsnotat

Regulering av produktpakker mv.

30. august 2024

1. Innledning	3
2. Bakgrunnen for oppdraget	4
3. Gjeldende regulering av koblingssalg og produktpakker	4
3.1. Generelt	4
3.1.1. EØS-rett.....	5
3.1.2. Norsk rett	6
3.2. Nærmere om koblingssalg	6
3.3. Nærmere om produktpakker	6
4. Reguleringen av kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester	7
4.1. Gjeldende regulering.....	7
4.2. Kommende EU-regulering av "Open banking" og "Open Finance"	8
5. Kartlegging av bankenes praksis	9
5.1. Innledning	9
5.2. Vilkår om konto med lønnsinngang	9
5.3. Tilrettelegging for kunders betjening av boliglånet.....	10
5.4. Tilbud av kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester.....	10
6. Finanstilsynets vurderinger og forslag.....	10
6.1. Vilkår om brukskonto med lønnsinngang (lønnskonto)	10
6.2. Andre betjeningsmåter av boliglånet	13
6.3. Forslag til endringer i reguleringen av koblingssalg og produktpakker.....	14
6.3.1. Generelt.....	14
6.3.2. Koblingssalg	14
6.3.3. Produktpakker	15
6.3.4. Vurdering av krav for enklere betjening av boliglån	16
7. Administrative og økonomiske konsekvenser.....	17
8. Forslag til lov- og forskriftsendringer	18

1. Innledning

Finansdepartementets ba i brev av 26. april 2024 Finanstilsynet om:

- a) *en oversikt over hvordan bankene praktiserer vilkår om konto med lønnsinngang for å få gunstigere boliglånsrente, og i hvilken grad bankene legger til rette for at kundene kan betjene boliglån på annen måte enn fra betalingskonto i samme bank,*
- b) *en vurdering av behovet for tiltak som kan bidra til at kundene enkelt kan betjene boliglån i en annen bank enn der de har konto med lønnsinngang, herunder forbud mot slike vilkår om lønnsinngang og krav om tilrettelegging for andre betjeningsmåter, så som betjening av boliglån fra konto i annen bank eller med eFaktura/AvtaleGiro,*
- c) *en oversikt over i hvilken grad bankene og tredjepartstilbydere tilbyr kontoinformasjons tjenester og betalingsfullmakt tjenester etter PSD2-reglene, og*
- d) *en vurdering av behovet for tiltak som kan bidra til at bankene og tredjepartstilbydere i større grad tilbyr kontoinformasjons tjenester og betalingsfullmakt tjenester, herunder krav om at bankene tilbyr slike tjenester.*

Dersom Finanstilsynet vurderer at det er behov for regelverkstiltak, jf. formålene nevnt i punkt b og d, ber vi om at tilsynet utarbeider utkast til regelverksendringer som del av et høringsnotat i tråd med utredningsinstruksen. Departementet ber om at Finanstilsynets svar og ev. høringsnotat foreligger innen utgangen av august 2024.

Som Finanstilsynet er kjent med, er Justis- og beredskapsdepartementet i gang med å se på norsk gjennomføring av EUs reviderte forbrukerkredittdirektiv, som bl.a. inneholder regler for produktpakker. Det vil derfor være aktuelt å se på behovet for endringer i reglene for produktpakker generelt i arbeidet med gjennomføringen av direktivet.

Departementet har også bedt Finans Norge om tilbakemelding på om det er aktuelt for næringen å arbeide for ytterligere forbedringer i bankbyttetjenesten, samt kommentarer til de mulige tiltakene skissert i brevet til Finanstilsynet.¹ Departementet uttaler samtidig at dersom næringen ikke samler seg om løsninger som ivaretar kundenes behov, vil det være aktuelt for Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet å vurdere nye regelverkstiltak. Finanstilsynet har mottatt kopi av Finans Norges svar til Finansdepartementet.²

Finanstilsynet foreslår i dette høringsnotatet endringer av reglene om koblingssalg og produktpakker i henholdsvis finansavtaleloven og finansforetaksforskriften. Bakgrunnen for oppdraget fremgår av punkt 2. En gjennomgang av gjeldende regulering av koblingssalg og produktpakker følger i punkt 3. En oversikt over gjeldende og kommende reguleringen av kontoinformasjons- og betalingsfullmakt tjenester fremgår av punkt 4. Bankenes praksis er omtalt i punkt 5. Finanstilsynet vurderinger og reguleringsforslag følger i punkt 6 og forslagets administrative og økonomiske konsekvenser er behandlet i punkt 7. Forslag til endring av lov- og forskrift følger i punkt 8.

¹ [Brev 26. april 2024](#)

² To brev 17. juni 2024: [Konkurransen i bankmarkedet - bankbyttetjenester](#) og Finanstilsynets mandat til eventuell regulering av produktpakker mv..

2. Bakgrunnen for oppdraget

I forbindelse med regjeringens utarbeidelse av Finansmarkedsmeldingen 2024, ba Finansdepartementet høsten 2023 Finanstilsynet om en oversikt over og vurdering av konkurransesituasjonen i det norske bankmarkedet, og om forslag til eventuelle tiltak som kunne styrke kundemobiliteten og konkurransen. Samtidig ble Finans Norge bedt om å gi en vurdering av konkurransesituasjonen og dagens bankbytteløsninger.

Finanstilsynet utarbeidet i februar 2024 rapporten [Konkurransen i det norske bankmarkedet](#). Av rapporten fremgår det at Finanstilsynet mener det er virksom konkurranse i bankmarkedet. De fleste husholdninger har tilgang til flere banker og framveksten av nye digitale tjenester har utvidet kundenes valgmuligheter. Det er en viss kundemobilitet mellom norske banker, men det finnes imidlertid enkelte hindre som kan medføre at bankkunder avstår fra bytte av banktjenester.

I rapporten vurderte også Finanstilsynet tiltak for å lette kundemobiliteten i bankmarkedet, blant annet en strengere regulering av produktpakker. Tilsynet viste til at undersøkelser fra Forbrukerrådet tyder på at produktpakker kan utgjøre et hinder for bytte av banktjenester for forbrukerkunder. Finanstilsynet mente at det er nasjonalt handlingsrom for strengere regulering av adgangen til å tilby produktpakker, herunder forby banker å stille vilkår om lønnskonto for at kunden skal oppnå en gunstigere boliglånsrente.

Finans Norge uttalte i sin vurdering av konkurransen i bankmarkedet³ blant annet at norske banker har samlet seg om bransjeregler og utviklet digitale løsninger som gjør bankbytter stadig enklere og raskere. I tilknytning til reguleringen av betalingstjenester, uttalte Finans Norge at det først og fremst er banker som har tatt i bruk mulighetene som følger av PSD2, og at sterk konkurranse og lavere priser kan forklare hvorfor ikke nye aktører i større grad har gitt bankene konkurranse. Finans Norge vurderer at nåværende forslag til PSD3 vil kunne gi bedre ansvarsregulering av nye aktører.

I [Finansmarkedsmeldingen 2024](#) legger regjeringen til grunn at en forutsetning for god konkurransen mellom tilbyderne av banktjenester, er at kundene enkelt kan reforhandle vilkår med eksisterende bank, bytte bank eller bruke flere banker samtidig, og at det er enkelt å orienter seg om ulike tilbud og produkter. Regjeringen uttaler videre at selv om det er relativt enkelt å bytte bank i Norge, er det likevel rom for forbedringer.⁴

Det reviderte betalingstjenestedirektivet (PSD2) har blant annet som formål å øke konkurranse og innovasjon i markedet for betalingstjenester. Regelverket legger til rette for at kunder kan samle og bruke tjenester fra flere banker i én løsning ved at bankene må gi tredjepartsaktører tilgang til bankenes infrastruktur. Finansdepartementet viser til at det i det norske markedet er få nye aktører som har utnyttet mulighetene i PSD2-reglene.

3. Gjeldende regulering av koblingssalg og produktpakker

3.1. Generelt

Produktpakking er betegnelsen på handelspraksis hvor flere tjenester eller produkter tilbys i samme avtale eller som del av en pakke. Det skiller i lovgivningen mellom koblingssalg og produktpakker.

Ved koblingssalg er det en betingelse for tjenesten (for eksempel innvilgelse av boliglånet) at kunden samtidig også kjøper en eller flere andre tjenester.

³ [Brev 16. januar 2024](#)

⁴ kapittel 3

Produktpakke er der kunden gis gunstigere vilkår (for eksempel lavere rente) ved kjøp av flere tjenester samlet.

3.1.1. EØS-rett

Boliglånsdirektivet⁵ artikkel 12 regulerer både koblingssalg og produktpakker på boliglånsområdet.⁶

Tying and bundling practices

1. Member States shall allow bundling practices but shall prohibit tying practices.

2. Notwithstanding paragraph 1, Member States may provide that creditors can request the consumer or a family member or close relation of the consumer to:

(a) open or maintain a payment or a savings account, where the only purpose of such an account is to accumulate capital to repay the credit, to service the credit, to pool resources to obtain the credit, or to provide additional security for the creditor in the event of default;

(b) purchase or keep an investment product or a private pension product, where such product which primarily offers the investor an income in retirement serves also to provide additional security for the creditor in the event of default or to accumulate capital to repay the credit, to service the credit or to pool resources to obtain the credit;

(c) conclude a separate credit agreement in conjunction with a shared-equity credit agreement to obtain the credit.

3. Notwithstanding paragraph 1, Member States may allow tying practices when the creditor can demonstrate to its competent authority that the tied products or categories of product offered, on terms and conditions similar to each other, which are not made available separately, result in a clear benefit to the consumers taking due account of the availability and the prices of the relevant products offered on the market. This paragraph shall only apply to products which are marketed after 20 March 2014.

4. Member States may allow creditors to require the consumer to hold a relevant insurance policy related to the credit agreement. In such cases Member States shall ensure that the creditor accepts the insurance policy from a supplier different to his preferred supplier where such policy has a level of guarantee equivalent to the one the creditor has proposed. [...]

Artikkelen oppstiller i avsnitt 1 et forbud mot koblingssalg av boliglån. Unntakene som følger av avsnitt 2 og nr. 3, får bare anvendelse for koblingssalg ettersom produktpakker er tillatt etter artikkelens avsnitt 1.⁷

Det reviderte forbrukerkredittdirektivet⁸ regulerer koblingssalg og produktpakker for forbrukslån.⁹ Medlemsstatene står fritt til å ha nasjonale regler som forbyr koblingssalg. Produktpakker er i utgangspunktet tillatt. Direktivet er ikke innarbeidet i norsk rett og Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med forslag til gjennomføringen som vil bli sendt på høring på et senere tidspunkt. Gjeldende forbrukerkredittdirektiv¹⁰, som er gjennomført i norsk rett, har ikke regler om koblingssalg og produktpakker.

⁵ Direktiv 2014/17/EU

⁶ Koblingssalg og produktpakker er definert i artikkel 4 hhv. nr. 26 og 27

⁷ Jf. EU-domstolens avgjørelse [sak C-778/18](#) premiss 41 og 45

⁸ Direktiv 2023/2225/EU

⁹ Artikkel 14

¹⁰ 2008/48/EC

3.1.2. Norsk rett

Boliglånsdirektivet og det gjeldende forbrukerkredittdirektivet er gjennomført i norsk rett. Koblingssalg med kredittavtaler er regulert i Finansavtaleloven § 5-8, mens produktpakker med kredittavtaler er regulert i finansforetaksforskriften § 16-1. For andre tjenester enn kredittavtaler som tilbys av finansforetak, regulerer finansforetaksforskriften både koblingssalg og produktpakker.

3.2. Nærmere om koblingssalg

Finansavtaleloven trådte i kraft 1. januar 2023, og gjennomfører blant annet den privatrettslige delen av boliglånsdirektivet. Paragraf 5-8 gjennomfører deler av direktivets artikkel 12 om koblingssalg og produktpakker. Bestemmelsen omfatter bare koblingssalg og ikke produktpakker og fastsetter at:

“Det kan ikke settes som vilkår for å inngå en kredittavtale at kunden også inngår avtale om kjøp eller salg av varer eller tjenester. Slike avtalevilkår er ikke bindende for en forbruker. Det kan likevel settes som vilkår at det tegnes gjeldsforsikring eller annen forsikring som styrker kundens mulighet til å oppfylle kredittavtalen, og vilkår om inngåelse av kontoavtale i forbindelse med kredittavtalen. Kongen kan i forskrift fastsette ytterligere unntak.”

Det følger av ordlyden til boliglånsdirektivet artikkel 12 at medlemslandene kan velge å innarbeide unntakene fra koblingssalg i nasjonal rett. Medlemsstatene kan tillate at kredittyster, som forutsetning for å innvilge boliglånet, stiller krav om at kunden har en betalingskonto eller sparekonto. Bestemmelsen forutsetter at det eneste formålet med slik konto er for å betale tilbake kreditten, betjene kreditten, samle ressurser for å få kreditten eller gi kredittyster ytterligere sikkerhet i tilfelle mislighold. Videre kan medlemsstatene tillate koblingssalg der det er en tilknytning mellom tjenestene og koblingen innebærer en klar fordel for kunden.

Det foreligger praksis fra EU-domstolen knyttet til boliglånsdirektivet artikkel 12, med uttalelser som innebærer en presisering av adgangen til å knytte betingelse om lønnskonto til boliglån.¹¹ Domstolen uttaler at bestemmelsen er til hinder for en nasjonal lovgivning som tillater kredittyster å gjøre innvilgelsen av lånet betinget av innskudd av all låntakerens lønn eller lignende inntekt på en betalingskonto hos kredittyster, uansett lånebeløp, terminer og varighet på lånet. Domstolen viser til at dette ikke vil være i forbrukernes interesse og undergrave formålet om bankmobilitet blant annet når en forbruker ønsker å inngå flere låneavtaler med forskjellige kredittyster.

Det fremgår av forarbeidene til den norske gjennomføringen at finansavtaleloven § 5-8 vil supplere og utvide forbudet i finansforetaksforskriften § 16-1, som både gjelder koblingssalg og produktpakking av alle finansielle tjenester som tilbys av finansforetak.¹² Finansavtaleloven § 5-8 gjelder på sin side bare koblingssalg med kredittavtaler, men gjelder for alle tjenesteytere og uavhengig av om det er en tjeneste eller vare som kobles til kredittavtalen. Finansforetaksforskriften § 16-1 tredje ledd gjelder derfor ikke koblingssalg med kredittavtaler.

3.3. Nærmere om produktpakker

Finansforetaksloven med forskrift regulerer koblingssalg knyttet til andre finansielle tjenester enn kreditt, og produktpakker av alle typer finansielle tjenester, herunder kreditt.

¹¹ [sak C-778/18](#) premiss 58

¹² Jf. Prop.92 LS (2019-2020) punkt 2.3 og 38.5.

Finansforetaksforskriften har med hjemmel i finansforetaksloven § 16-7 om produktpakker mv. følgende ordlyd:¹³

“Et finansforetak kan ikke tilby en tjeneste på betingelse av at kunden samtidig skaffer seg en annen tjeneste, eller gi en kunde særlig gunstige vilkår på betingelse av at dette gjøres.

Bestemmelsene i første ledd gjelder ikke der det foreligger en tilknytning mellom flere tjenester slik at tilbud av en tjeneste forutsetter samtidig tilbud av en annen tjeneste.

Bestemmelsen i første ledd gjelder ikke der særlig gunstige vilkår skyldes at et samlet tilbud av flere tjenester gir kostnadsbesparelser.

Finanstilsynet avgjør i tvilstilfelle om et vilkår er i strid med bestemmelsene her.

Finanstilsynet kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i denne paragrafen.”

Etter hovedregelen i bestemmelsens første ledd, er verken koblingssalg eller produktpakker tillatt. Bestemmelsens andre ledd har imidlertid et unntak der det foreligger en *tilknytning* mellom flere tjenester.

Bestemmelsens tredje ledd har et lignende unntak som er gitt i boliglånsdirektivet artikkel 12 nr. 3; der et samlet tilbud innebærer en klar fordel i form av *kostnadsbesparelse* for kunden. I håndhevelsen av denne bestemmelsen, både når det gjelder koblingssalg og produktpakker, har Finanstilsynet lagt til grunn at finansinstitusjonene må dokumentere eventuelle kostnadsbesparelser. Besparelser som er hypotetiske eller ikke kan kvantifiseres, godtas ikke. Det kreves også en rimelig sammenheng mellom kostnadsbesparelsene som skal begrunne et unntak fra forbudet, og prisavslaget som tilbys kunden. Det er en forutsetning at produktene kan kjøpes separat.¹⁴

4. Reguleringen av kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester

4.1. Gjeldende regulering

I tillegg til regulering av de mer tradisjonelle betalingstjenester, innførte det reviderte betalingstjenestedirektivet (PSD2)¹⁵ ytterligere to betalingstjenester: betalingsfullmakt- og kontoinformasjonsstjenester.

Med *betalingsfullmaktjeneste* (Payment Initiation Service Provider - PISP) menes en betalingstjeneste som går ut på at det etter forespørsel fra en kunde iverksettes et betalingsoppdrag fra en betalingskonto som tilbys av en annen betalingstjenesteyter.¹⁶

Med *kontoinformasjonsstjeneste* (Account Information Service Provider - AISP) menes en internettbasert betalingstjeneste for levering av sammenstilte kontoopplysninger fra en eller flere betalingskontoaer kunden har hos enten en annen betalingstjenesteyter eller hos minst to betalingstjenesteytere.¹⁷

¹³ Bestemmelsen viderefører den tidligere produktpakkeforskriften.

¹⁴ Finanstilsynets rundskriv 25/2011

¹⁵ EU 2015/2366

¹⁶ Finansavtaleloven § 1-6 første ledd og PSD2 artikkel 4 nr. 15

¹⁷ Finansavtaleloven § 1-6 tredje ledd og PSD2 artikkel 4 nr. 16

Direktivet har som formål å bidra til økt konkurranse og innovasjon i markedet og stiller krav om at kontotilbydere stiller til rådighet digitale løsninger, som gir tilbydere av betalingsfullmakt- og kontoinformasjonstjenester tilgang til *betalingskontoer* og kontotilbyderes kunder. Slik kan de initiere betalinger for kunden og gi kontoinformasjon. Regelverket definerer operasjonelle krav, samt krav til hvilken informasjon som skal være tilgjengelig i PSD2-grensesnittet.

Direktivet ble med virkning fra 1. april 2019 gjennomført i norsk rett i henholdsvis finansavtaleloven, finansforetaksloven og betalingssystemloven med tilhørende forskrifter, samt IKT-forskriften. Kontotilbydernes etterlevelse av kravene har blitt løpende fulgt opp av Finanstilsynet. Temaer og problemstillinger som Finanstilsynet blir kjent med gjennom dette arbeidet, publiseres på Finanstilsynets nettsider.¹⁸

Tilbyderen av kontoinformasjon- og betalingsfullmaktstjenester som ikke er finansforetak, må ha tillatelse som betalingsforetak.¹⁹

4.2. Kommende EU-regulering av "Open banking" og "Open Finance"

Europakommisjonen la i juni 2023 frem forslag til en ny versjon av PSD2 (PSD3) supplert med en ny forordning for betalingstjenester (PSR – Payment Service Regulation).²⁰ Forslaget er en del av en pakke som skal modernisere betalingsområdet og øke tilgangen til data om finansielle tjenester (FIDA – Framework for Financial Data Access). Formålet er å forbedre forbrukerbeskyttelsen og utjevne konkurransevilkårene mellom banker og betalingsforetak. I tillegg skal forbrukerne kunne settes i stand til å utveksle data på en sikker måte slik at de kan få tilgang til bedre og billigere finansielle produkter og tjenester.

Forslaget gjør det obligatorisk for finansforetak på kundens forespørsel å tillate deling av data om kunden utover bare betalingskontoer som gjelder i dag. PSD3 omfatter i tillegg blant annet banklån, boliglån, investeringer, pensjoner mv. Forslaget vil for eksempel gjøre det mulig for fremtidige leverandører av finansielle opplysningstjenester, å bruke kundedata til å gi en bedre sammenligning av ulike finansielle selskapers produkter og deres priser og vilkår, og dermed gjøre produktene transparente og gjennomsiktige for forbrukerne.

Samtidig skal forslaget sikre at forbrukere som ønsker det, i økende grad får tilgang til datadrevne produkter og tjenester som i større grad passer deres spesifikke behov og preferanser. I tillegg skal kundene hele tiden kunne ha oversikt og kontroll over hvem som har tilgang til dataene deres og til hvilket formål de brukes til, inkludert muligheten til å bekrefte eller trekke tilbake samtykke.

Forslaget introduserer en ny kategori av tredjepartstjenester i form av finansielle informasjonstjenesteleverandører (FISP). En FISP (Financial Information Services Providers) er et selskap (også kalt en tredjepart eller databruker) som med kundens tillatelse kan innhente data om kunden fra deres finansielle selskaper. Disse dataene kan innhentes ved levering av en tjeneste som er avtalt mellom FISP og kunden. Det kan for eksempel være for å presentere kunden finansiell informasjon på en oversiktlig måte for kundene og eventuelt tilby finansielle tjenester på grunnlag av kundens data.

Forslaget pålegger FISP-er særskilte krav til godkjenning og tilsyn. Virksomheter som vil innhente og bruke kundedata, må søke om tillatelse hos den nasjonale kompetente myndighet som er ansvarlig for å utføre tilsyn. Europakommisjonen tar sikte på å behandle forslaget i løpet av 2024.

¹⁸ For eksempel [PSD 2 – Presiseringer og avklaringer om regelverket](#)

¹⁹ Finansforetaksloven § 2-10 og 2-10a

²⁰ EØS-notat, 18. desember 2023

Finanstilsynet vil følge med på hvordan Open Banking og Open Finance påvirker konkurransesituasjonen for finansielle tjenester. Innovasjon og nye aktører kan føre til økt konkurranse i markedene for finansielle tjenester. Det er imidlertid viktig at de nye aktørene også respekterer spillereglene for tilbud av finansielle tjenester. Tilsynet vil følge med på om innovative produkter og tjenester kobles eller pakkes sammen med ikke-finansielle produkter og tjenester.

5. Kartlegging av bankenes praksis

5.1. Innledning

Finanstilsynet har kartlagt boliglånstilbydernes praksis ved innhenting av informasjon gjennom et særskilt spørreskjema for denne utredningen. Spørreskjemaet ble sendt til 29 utvalgte banker²¹ i mai 2024, med svarfrist tidlig i juni.

Bankene skulle besvare seks hovedspørsmål:

- Stiller banken i forbindelse med tilbud om boliglån vilkår om konto med lønnsinngang?
- Legger banken til rette for at kunden kan betjene boliglånet på annen måte enn fra betalingskonto i samme bank?
- Har banken åpnet for bruk av betalingsfullmaktjeneste for faste innbetalinger fra kundens konto i andre banker til betalingskontoen lånet betjenes fra?
- Åpner banken for å dele opplysninger eller initiere betalinger med andre aktørers kontoinformasjons- og betalingstjenester fra andre kontoer enn betalingskontoer, herunder boliglånkontoer?
- Tilbyr banken oversikt over kontoinformasjon fra kundens øvrige bankforbindelser (kontoinformasjonstjenester)?
- Tilbyr banken kunden mulighet for å initiere betalinger fra kontoer i andre banker (betalingsfullmaktjeneste)?

I tillegg ble det stilt enkelte oppfølgende spørsmål til noen av hovedspørsmålene.

Alle bankene har besvart spørreskjemaet. Oppsummeringen av svarene følger i punkt 5.2 til 5.4 under:

5.2. Vilkår om konto med lønnsinngang

Om lag to av tre banker har oppgitt at de i forbindelse med tilbud om boliglån stiller vilkår om konto med lønnsinngang. Bankene som har oppgitt at de ikke har denne type vilkår, dekker imidlertid en liten del av markedet.

Alle de store boliglånsbankene benytter dette vilkåret, men det ingen som oppgir at de praktiserer koblingssalg ved at lønnskonto er en ubetinget forutsetning for lånet. Seks av bankene som oppga at de stilte krav til lønnskonto, har opplyst at dette er produktpakker som bare gjelder bestemte kundeprogram eller fremforhandlede kollektive avtaler.

Tilnærmet alle bankene har oppgitt at de ikke har noen generell oppfølging dersom kunden unnlater å ha lønnskonto i banken, eller underveis i låneforholdet flytter lønnskontoen til en annen bank. Noen få banker har opplyst at de i slike situasjoner reprinter rentetilbudet eller flytter kunden ut av kundeprogrammet.

²¹ Utvalget tilsvarer i hovedsak bankene som deltok i Finanstilsynets boliglånsundersøkelse 2023, og som dekker om lag 90 prosent av det totale utlån med pant i boliger i Norge.

Finanstilsynet har også undersøkt et utvalg av de større bankenes prislister, og fant gjennomgående formuleringer som gikk ut på at rentene/prisene forutsetter lønnsinngang og daglig bruk av banken.

Begrunnelsen bankene oppgir for praksisen med å koble lønnskonto med boliglån fordeler seg på tre kategorier: i) redusert kredittrisiko, ii) letter gjennomføring av krav til kundetiltak etter hvitvaskingsregelverket og iii) fordel for kunden.

Når det gjelder redusert kredittrisiko, viser noen banker til at lønnskonto i samme bank påvirker kundens kredittscore i bankenes kredittmodeller. De fleste oppgir imidlertid at lønnskonto i samme bank erfaringsmessig reduserer kundens løpende misligholdsrisiko. Bankene som oppgir hvitvaskingtiltak som begrunnelse, viser i hovedsak til at lønnskonto forenkler undersøkelser av midlenes opprinnelse. Fordelen for kundene ved å ha lønnskonto i samme bank som boliglånet, er i hovedsak oppgitt å være enklere betjening av boliglånet. Et mindretall av bankene begrunner praksisen med alle tre kategoriene, mens de fleste viser til bare én eller to av kategoriene.

5.3. Tilrettelegging for kunders betjening av boliglånet

I underkant av halvparten av bankene i undersøkelsen har en ordning som innebærer at kunden har en betalingskonto (oppgjørskonto) i samme bank som benyttes til betaling av renter og avdrag på boliglånet. De øvrige opplyser å ha tilrettelagt for at kunden kan betjene boliglånet på annen måte, i hovedsak betaling med giro eller e-faktura. Seks banker har opplyst å ha åpnet for bruk av betalingsfullmaktjeneste for å gjennomføre faste (automatiske) innbetalinger fra kundenes kontoer i andre banker til betalingskontoen som lånet betjenes fra.

Fire banker har besvart bekreftende på at de har åpnet for å dele opplysninger eller initiere betalinger med andre aktørers kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester fra blant annet boliglånskontoer.²²

5.4. Tilbud av kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester

Mer enn to tredjedeler av bankene i undersøkelsen (20 banker) tilbyr kontoinformasjonstjeneste som innebærer at kunden i sin nettbank kan få transaksjonsopplysninger mv. fra kontoer kunden har eller disponerer i andre banker. 16 av disse tilbyr også en betalingsfullmaktjeneste, som gjør det mulig for kunden gjennom sin nettbank å initiere betalinger fra kontoer i andre banker. Syv av bankene har betalingsfullmaktjeneste som omfatter innbetaling til boliglånet.

Det er foreløpig en svært lav andel av bankenes kunder som benytter tilbudet. De fleste anslår opp mot 3-4 prosent.

6. Finanstilsynets vurderinger og forslag

6.1. Vilkår om brukskonto med lønnsinngang (lønnskonto)

Finanstilsynet la til grunn i [rapporten om konkurransen i bankmarkedet](#) at det er virksom konkurranse. Det ble i rapporten påpekt at bankene har hatt god og økt lønnsomhet de siste årene, mye som følge av den kraftige økningen i rentenivået. Mens renten på utlån i stor grad har fulgt bankenes finansieringskostnader, har innskuddsrenten i mindre grad økt. Dette gjelder særlig brukskontoer og sparekontoer uten binding, som til sammen utgjør om lag 85 prosent av personkunders innskudd i banker. Bankenes gjennomsnittlige utlånsmargin har sunket i perioden etter at styringsrenten begynte å stige i 2021. Det ble påpekt at det er trekk

²² Dette er i dag ikke en forpliktelse etter betalingstjenestereguleringen (PSD2), men foreslått i ny EU-regulering

ved markedene som kan begrense konkurransen. Blant annet at bankenes bruk av produktpakker kan være et hinder for bytte av banktjenester for forbrukerkunder.

Kartlegging av bankenes praksis tyder på at det direktivene omtaler som "tying" (koblingssalg), er lite utbredt. Ingen banker oppgir at det er en absolutt forutsetning for å få boliglån at man har lønnskonto i samme bank. Kartleggingen viser derimot at mange bankkunder blir møtt med vilkår om å ha lønnskonto i samme bank som der kunden har boliglån for å få gunstigere rentebetingelser, for eksempel gjennom kundeprogram eller fremforhandlede avtaler for medlemmer av fagforeninger.

Utgangspunktet for de fleste forbrukere vil være at det er en fordel å fritt kunne velge dagligbank og boliglånsbank uavhengig av dagens produktpakker. Forbruker vil da kunne velge henholdsvis dagligbank og boliglånsbank uavhengig av hverandre, ut fra blant annet pris og tekniske løsninger. Det vil også være enklere for forbrukerne å orientere seg om bankenes priser, hvis de kan sammenligne enkelttjenestene framfor mer komplekse produktpakker med et sammensatt prisbilde.

Undersøkelser fra Forbrukerrådet viser at forbrukere opplever denne produktpakkingen som et hinder for bytte av banktjenester. Av de som oppga dette som hinder for bytte av banktjenester i bytteundersøkelsen i 2016, svarte nær halvparten at koblingen mellom boliglån og lønnskonto var den største hindringen.²³ Undersøkelsen er åtte år gammel, men det har ikke skjedd endringer av betydning i bankenes vilkår eller markedet som gir grunn til å tro at dette oppleves annerledes i dag. Se nærmere punkt 5.2.

De fleste bankene oppgir imidlertid at det ikke får konsekvenser for kunden å bryte vilkåret. Det er neppe allment kjent blant bankenes boliglånskunder. Etter Finanstilsynets vurdering vil et stort flertall av kundene trolig anse krav om lønnskonto som en betingelse de er bundet av, og bankenes vilkår må derfor vurderes på bakgrunn av de faktiske avtalevilkårene.

Etter Finanstilsynets vurdering kan produktpakker med boliglån og lønnskonto være et hinder for kundemobilitet og konkurranse i boliglånsmarkedet. Enkelte kunder vil kunne ønske å bytte boliglånsbank dersom de ikke samtidig må flytte lønnskonto (dagligbank). Tilsvarende vil enkelte kunder kunne ønske å flytte lønnskonto til en bank med bedre tekniske løsninger og/eller lavere priser dersom de ikke samtidig må flytte boliglån. De negative effektene for kunden i form av mindre valgfrihet og mindre konkurranse i bankmarkedet, må vurderes opp mot de eventuelle fordelene som dagens praksis har for kundene og bankene. Det blir fremholdt at produktpakking gir gunstigere vilkår for kundene, men dette er etter Finanstilsynets vurdering usikkert. Det vises også til at i det norske bankmarkedet er kostnader til brukskonto/lønnskonto og betalingstjenester lave sammenliknet med Europa for øvrig, men dette skyldes etter administrasjonens vurdering først og fremst effektive fellesløsninger og kan neppe tilskrives bankenes praksis med produktpakking.²⁴

Flere av bankene i kartleggingen har begrunnet praksisen med at det er praktisk for kunden å ha alle tjenestene på ett sted og dette gjør det enklere å betjene boliglånet. Finanstilsynet har også tidligere lagt vekt på at det er en naturlig sammenheng mellom boliglån og kontoavtale, ved at innbetalingen til boliglånet skjer fra lønnskontoen. Etter administrasjonens vurdering har ikke dette argumentet samme styrke i dag. Den praktiske sammenheng går kun ut på at det gjøres månedlige trekk fra lønnskontoen for å betjene boliglånet. Dette kan enkelt ivaretas på andre måter. En kunde med lønnskonto i annen bank, kan for eksempel betjene boliglånet ved å sette opp faste overføringer til en betalingskonto i boliglånsbanken. Den pågående utviklingen av kontoinformasjons- og betalingsfullmaktstjenester vil ytterligere bidra til å forenkle betjeningen av boliglånet.

Det vises i denne sammenheng til at EBA også har identifisert uheldige sider ved koblingssalg og produktpakker. I råd til EU-kommisjonen i forbindelse med gjennomgang av boligkredittdirektivet har EBA blant annet anbefalt at det innføres enkelte begrensninger i

²³ Forbrukerrådet, Nordmenns byttevaner – finansielle tjenester (2016)

²⁴ Norges Bank, Finansiell infrastruktur 2024

adgangen til å tilby produktpakker, blant annet at det skal være en klar tilknytning mellom produktene.²⁵

Finanstilsynet vil også vise til at bankene i stor grad overfører boliglån til OMF-foretak (boligkredittforetak)²⁶. Dette kan være hel- eller deleide OMF-foretak og kan være del av samme konsern eller samarbeidende gruppe utenfor konsern. OMF-foretaket vil ofte utkontraktere forvaltningen av lånet til banken som overfører lån eller innvilger lån på vegne av OMF-foretaket. Over halvparten av alle boliglån er i dag plassert i OMF-foretak. Dette innebærer at en stor del av innbetalte beløp knyttet til betjening av lån med pant i bolig eller fritidseiendom, skal overføres til kontoer tilhørende et annet foretak enn banken. OMF-foretakene benyttes som et finansieringsinstrument for bankene, og bidrar til reduserte innlånskostnader.

Bankene har gitt noe ulik begrunnelse for praksisen med å kreve lønnskonto i samme bank som boliglånet, men det som går igjen oftest, er at ordningen gir redusert kredittisiko for banken, noe som medfører at banken kan tilby lavere rente. Finans Norge mener det blir mer krevende å følge opp kundenes betalingsmislighold uten oversikt over lønnsinn ganger. Finans Norge viser også til utlånsforskriftens krav til dokumentasjon, hvor kundens lønnskonto vil være primærkilden for opplysninger og kontroll med kundens inntekter, utgifter og andre gjeldsforpliktelser.

Selv om det gir banken muligheter til å følge med på kundens økonomi, mener Finanstilsynet betydningen av opplysningene på lønnskontoen for kredittvurdering og løpende oppfølging av betalingsmislighold, er begrenset. Relevant informasjonen for kredittvurderingen kan innhentes med kundens samtykke.

Det viktigste tiltaket for å redusere misligholdsrisikoen, er etter Finanstilsynets vurdering, at det gjøres en grundig vurdering av kundens betjeningsevne før lånet gis. Bankene har i dag flere løsninger for dette, som samtykkebasert lånesøknad²⁷ og søk i gjeldsinformasjonsregistre.

Betalingsmislighold under lånets løpetid kan oppstå på grunn av vesentlig reduksjon av løpende inntekt pga. arbeidsledighet, sykdom o.a., og da uavhengig av hvor kunden har lønnskontoen sin. Banken vil ved første forsinkelse eller manglende terminbetaling få en anledning til å følge opp kunden for å forebygge alvorlige gjeldsutfordringer. Opplysningene fra lønnskonto er etter Finanstilsynets vurdering også her av begrenset verdi for bankenes oppfølging.

På bakgrunn av ovennevnte mener Finanstilsynet at redusert risiko for banken i begrenset grad kan begrunne at det settes vilkår om brukskonto med lønnsinn gang for å oppnå lavere boliglånsrente. Det blir fremholdt at produktpakking gir gunstigere vilkår for kundene, men dette er etter administrasjonens vurdering usikkert. Dette må i uansett veies opp mot den mulige innlåsende effekten ordningen innebærer.

Finans Norge har i brevet til Finansdepartementet vist til at lønnskonto er et viktig element i kundetiltakene etter hvitvaskingsloven. Dette fremholdes også av noen av bankene i kartleggingen. Det vises i denne sammenheng til at jo flere opplysninger som kan ses i sammenheng hos én rapporteringspliktig, vil gi bedre innsikt og muligheter for å avdekke hvitvasking og terrorfinansiering gjennom mer treffsikre og effektive kontroller. Tilsvarende vil også gjelde for bankenes mulighet til å etterleve tiltak for å forebygge svindel.

Finanstilsynet ser at det i noen grad vil lette etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket å kreve at kundeforholdet kan ses under ett og at midlenes opprinnelse lettere kan kontrolleres ved betaling av kreditt. Ettersom vurderingen her knytter seg til forbrukere, lønnskonto og

²⁵ EBA's response to the EC Call for advice on the review of MCD

²⁶ OMF: Obligasjoner med fortrinnsrett. Lån med pant i fast eiendom utgjør sikkerhetsmassen.

²⁷ Digital lånesøknadstjeneste hvor kunden gir banken samtykke til å innhente relevant informasjon om inntekt og formue fra Skatteetaten.

boliglån, begrenses imidlertid tematikken til en kundegruppe som ofte har en lavere risiko for hvitvasking og terrorfinansiering enn eksempelvis bedriftskunder med mer komplekse produktpakker, eller formuende personer. Det vises også til at ved en overførsel til lånekontoen eller lånets trekkonto fra banken der kunden har sin lønnskonto, er den andre banken underlagt de samme pliktene etter hvitvaskingsregelverket.

En viktig begrunnelse for produktpakker er at den enkelte bank ønsker at kunden kjøper flest mulig tjenester hos seg. For eksempel beskriver "Helkundekonsepser" og "lojalitetsprogrammer" dette formålet. Dette er både rasjonelt og forretningsmessig forståelig sett fra den enkelte banks perspektiv. Dersom slike praksiser blir for effektive eller omfattende i markedet, vil det imidlertid virke innelåsende for kundene, hindre mobilitet og svekke konkurransen. Det er først og fremst til fordel for banken, ikke kunden.

Rasjonell forbrukeradferd vil ofte være å bytte bank og å kjøpe de enkelte tjenestene der hvor det er gunstigst. Viktige hensyn bak boliglånsdirektivet, PSD2 og finansavtaleloven er nettopp å legge til rette for at forbrukerne kan foreta rasjonelle valg i markedet, fritt velge tjenester og bidra til en god konkurransesituasjon som fremmer innovasjon. Praksisen i det norske boliglånsmarkedet med pakking av boliglån og lønnskonto, bryter etter administrasjonens vurdering med disse hensynene.

I punkt 6.3 foreslås innstramminger i reguleringen av koblingssalg og produktpakker.

6.2. Andre betjeningsmåter av boliglånet

Finanstilsynet er også bedt om å vurdere behovet for krav om tilrettelegging for andre betjeningsmåter, så som betjening av boliglån fra kontoer i en annen bank eller med eFaktura/Avtalegiro.

I kartleggingen svarte de fleste bankene at det allerede lagt til rette for betaling av låneterminer med eFaktura eller AvtaleGiro, men flere opplyser at dette er svært lite brukt.

Noen få banker tillater ikke direkte innbetaling til lånekontoen, men har i stedet en ordning med betaling fra en trekkonto i banken. Etter boliglånsdirektivet kan bankene kreve en betalingskonto eller sparekonto, som fungerer som en trekkonto eller oppgjørskonto for lånet. Dette ivaretar etter Finanstilsynets vurdering det praktiske behovet for både banken og kunden til en effektiv betjening av lånet. Dette forutsetter imidlertid at det kan opprettes automatisk trekk for løpende betaling av renter og avdrag, og at banken kan tilby løsninger for overførsler til oppgjørskontoen fra banken der kunden har lønnskonto, for eksempel ved eFaktura eller Avtalegiro. Ordningen kan trolig også redusere risikoen for mislighold. Kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester gjør det mulig for kunden å betjene bankkontoer i forskjellige banker digitalt, på ett sted (i samme applikasjon). For eksempel hvis man logger seg inn i nettbanken der man har lønnskontoen, får man tilgang til kontoopplysninger og kan utføre betalingsstransaksjoner fra kontoer i andre banker.

Kartleggingen av bankenes praksis viser at mange banker har etablert egne kontoinformasjons- og betalingsfullmaktjenester. På denne måten kan banken som tilbyr boliglånet, få fullmakt fra kunden til å trekke terminavdragene direkte fra kundens konto i en annen bank, typisk kundens dagligbank.

Tilbudet viser seg imidlertid som nevnt å være svært lite benyttet av bankenes kunder. Etter Finanstilsynets vurdering ligger det derfor allerede i dag et betydelig potensial for å styrke mobiliteten i bankmarkedet ved å informere om eksisterende tilbud på en måte som når frem til forbrukerne. Finanstilsynet viser i denne forbindelse til at Finansdepartementet sammen med Barne- og familiedepartementet arbeider med å styrke informasjonen på Finansportalen. Finanstilsynet har kommet med forslag til ulike tiltak for å styrke informasjonen på Finansportalen.²⁸ Informasjon om bankenes praksis når det gjelder

²⁸ Finanstilsynets utredning om forbrukernes posisjon i finansmarkedene 29. februar 2024 og brev 26. april 2024 til Finansdepartementet (sak 23/3146)

produktpakking og hvilke ordninger som tilbys for betjening av boliglånet, vil etter Finanstilsynets vurdering bidra ytterligere til konkurranse i bankmarkedet.

Utover de nevnte bankene, er det et begrenset antall øvrige banker som har et lignende tilbud i dag. Noen få banker har løsninger som gjør det mulig å etablere faste trekk fra kundens konto i andre banker til betalingskontoen lånet betjenes fra.

Det er i dag syv betalingsforetak²⁹ som er registrert med tjenesten betalingsfullmektig i Finanstilsynets virksomhetsregister. I tillegg er det to registrerte opplysningsfullmektigforetak³⁰ med tjenesten kontoinformasjonstjenester. Disse foretakene driver virksomhet hvor kontoinformasjon og/eller betalingsoverføringer normalt er integrert i andre tjenester, som for eksempel sammenligningsider for kreditt- og investeringstjenester, drift av betalingsterminaler og andre typer betalingstjenester.

Det er Finanstilsynets oppfatning at de fleste bankkundene velger tradisjonelt når det gjelder banktjenester. I tillegg utgjør konsesjonskravet for de ulike tjenestene en viss terskel for å etablere seg. Bankene står dermed i en bedre posisjon enn tredjepartstilbydere ved å tilby tjenestene som en del av banktjenestene under konsesjonen de allerede har.

Gjeldende regelverk innebærer at alle banker må legge til rette for at kunder får tilgang til sine bankkontoer gjennom slike tredjepartstjenester. Regulering er imidlertid begrenset til betalingskontoer. Bankene har dermed i dag ingen plikt til å åpne for at tredjeparter gis tilgang til opplysninger fra eller initiere betalinger direkte til kundens lånekontoer. Mulighetene som denne tjenesten gir, blir dermed begrenset for kunden, noe som kan være en forklaring på manglende betalingsvillighet for disse tjenestene.

På sikt vil utviklingen på betalingstjenesteområdet, samt FIDA, jf. punkt 4.2, antagelig medføre at de fleste banker ikke har behov for en oppgjørskonto i for betjening av boliglånet.

På denne bakgrunn mener Finanstilsynet det i dag finnes gode løsninger for å betjene lånet fra kontoer i andre banker, og utviklingen vil trolig gjøre dette enda enklere på sikt. Finanstilsynet foreslår derfor ingen reguleringstiltak i denne omgang, men viser til det som er nevnt over om informasjon på Finansportalen, og vil ellers følge opp bankenes praksis på dette området.

6.3. Forslag til endringer i reguleringen av koblingssalg og produktpakker

6.3.1. Generelt

Finanstilsynets forslag til regelendringer er begrenset til det som er nødvendig for å regulere koblingssalg og produktpakking av boliglån og lønnskonto. Finanstilsynet mener det ved gjennomføringen av det reviderte forbrukerkredittdirektivet bør foretas en bredere gjennomgang av koblingssalg- og produktpakkeregleverket enn det oppdraget til Finanstilsynet omfatter.

Finanstilsynet legger i reguleringsforslaget til grunn samme definisjon av boliglån som følger av boliglånsdirektivet, noe som innebærer at reguleringen er begrenset til lån til forbruker som er sikret med pant eller tilsvarende sikkerhet i bolig- eller fritidsbolig.³¹

6.3.2. Koblingssalg

Dagens regelverk åpner for at det settes vilkår om at kunden har kontoavtale i banken for å få innvilget boliglån. Det kan fremstå som uklart om dette åpner for at bankene kan kreve betalingskonto med lønnsinngang for å yte boliglån.

²⁹ Finansforetaksloven § 2-10

³⁰ Finansforetaksloven § 2-10a

³¹ Jf. Artikkel 3 nr. 1, jf. artikkel 4, 3)

Som det fremgår av gjennomgangen av gjeldende rett i punkt 3.1, foreligger det praksis fra EU-domstolens knyttet til boliglånsdirektivet artikkel 12, som innebærer begrensninger i denne adgangen. Artikkel 12 i boliglånsdirektivet lister også opp fire alternative formål med å kreve at kunden har kontoavtale i samme bank som boliglånet; å spare opp kapital for å betale tilbake kreditten, betjene kreditten, samle ressurser for å få kreditten eller gi kredittytteren ytterligere sikkerhet i tilfelle mislighold. Disse tolket i lys av reguleringsformål og EU-domstolens praksis tilsier etter Finanstilsynets vurdering at adgangen til å kreve at kunden inngår kontoavtale er begrenset til en betalings- eller sparekonto uten krav om lønnsinngang.³²

Finanstilsynet foreslår at dette klargjøres ved å presisere i finansavtaleloven § 5-8 at en kontoavtale i forbindelse med en boliglånsavtale kun kan ha som formål å betjene boliglånet. En slik presisering vil klargjøre rettstilstanden og uansett ligge innenfor det handlingsrommet som nasjonale myndigheter har etter boliglånsdirektivet.

Det vises til endringsforslaget i punkt 8.

6.3.3. Produktpakker

Finanstilsynet vil også foreslå å begrense adgangen til produktpakking av boliglån, slik at bankenes ikke har mulighet til å stille krav om lønnskonto for å gi bedre lånevilkår. Etter Finanstilsynets vurdering ligger dette innenfor medlemsstatenes handlingsrom.

Finans Norges har kommet med en vurdering av direktivreguleringen i sin tilbakemelding til Finansdepartementet, og er ikke enig i at det er et nasjonalt handlingsrom for regulering av produktpakker. Finans Norge viser blant annet til det reviderte forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, som ikke åpner for en strengere regulering av produktpakker. Boliglånsdirektivets adgang til å tillate strengere regulering kan ikke benyttes til å innføre begrensninger i adgangen til å tilby produktpakker, når direktivet nettopp anviser at disse skal tillates. Finans Norge viser her til direktivets fortale om at produktpakker er til forbrukerens fordel gjennom økt konkurranse blant kredittytterne.

Selv om produktpakker skal tillates etter boliglånsdirektivet artikkelen 12 første ledd, mener Finanstilsynet direktivet åpner for at medlemsstatene kan sette vilkår:

Boliglånsdirektivet artikkel 2 nr. 1 om harmoniseringsnivå har følgende ordlyd:

This Directive shall not preclude Member States from maintaining or introducing more stringent provisions in order to protect consumers, provided that such provisions are consistent with their obligations under Union law.

Finanstilsynet er ikke enig i Finans Norges tolkning om at boliglånsdirektivet forbyr enhver nasjonal regulering av produktpakker. Det vises til følgende utdrag fra Boliglånsdirektivets fortale:³³

It is important to prevent practices such as tying of certain products which may induce consumers to enter into credit agreements which are not in their best interest, without however restricting product bundling which can be beneficial to consumers. Member States should however continue monitoring retail financial services markets closely to ensure that bundling practices do not distort consumer choice and competition in the market.

Slik Finanstilsynet leser utdraget, er direktivets formål å ikke begrense produktpakker som kan være til fordel for kunden. Det fastslås ikke på generelt grunnlag at produktpakker er til fordel for kunden eller innebærer økt konkurranse. Riktig nok nevnes det i det samme

³² Det samme gjelder for trygde- og pensjonsytelser

³³ Avsnitt 24

avsnittet at produktpakking er et middel for tjenestetilbydere til å diversifisere tilbudet og konkurrere mot hverandre, forutsatt at komponentene i pakken kan kjøpes separat.

Etter Finanstilsynets vurdering kan det ikke legges til grunn at praksisen med å koble lønnskonto (dagligbank) med boliglånet innebærer økt konkurranse mellom tilbyderne. Etter Finanstilsynets syn er det motsatte tilfelle, jf. punkt 6.1. Det vil også være i strid med hensynene bak direktivet å tillate en markedspraksis som virker negativt for forbrukernes valgmuligheter og konkurransen i markedet.

Finanstilsynet mener på denne bakgrunn at boliglånsdirektivets harmoniseringsbestemmelser åpner for en strengere nasjonal regulering av hensyn til å beskytte forbrukerne.

Finanstilsynet viser også til at den omfattende praksisen med pakking av boliglånsbetingelser og lønnskonto heller ikke er forenlig med formålet bak direktivene for betalingstjenester. Det reviderte betalingstjenestedirektivet (PSD2) skal bidra til konkurranse og innovasjon i markedet. De nye betalingstjenestene gjør det mulig for kundene å betjene betalingskontoer i flere banker fra samme betalingsløsning. Den nye versjonen av direktivet (PSD3), utvider denne muligheten til også å omfatte blant annet boliglånskontoer. En innlåsing av kunden til bestemte betalingsløsninger, vil også i strid med dette formålet og kunne hindre utviklingen av markedet for betalingstjenester.

Gjeldende regulering i finansforetaksforskriften § 16-1 tillater produktpakker under forutsetning av at det foreligger en tilknytning mellom tjenestene slik at tilbudet av den ene tjenesten forutsetter et samtidig tilbud av den andre tjenesten eller at banken kan dokumentere at det er foreligger "særlig" gunstigere vilkår som gir kostnadsbesparelse for kunden. Finanstilsynet mener som nevnt at produktpakker med boliglån bør reguleres strengere og klarere.

Finanstilsynets oppdrag gjelder bare koblingssalg og produktpakker knyttet til boliglån. Det reviderte forbrukerkredittdirektivet, som gjelder forbrukslån, vil ikke ha virkning for reguleringen av boliglån.

Finanstilsynet forslår på denne bakgrunn å presisere i finansforetaksforskriften § 16-1 at ved produktpakking av boliglån og kontoavtale, kan kontoavtalen kun ha som formål å betjene lånet. Det foreslås også å endre bestemmelsens overskrift i tråd med at den regulerer koblingssalg i tillegg til produktpakking.

Etter Finanstilsynets vurdering er dette et avgrenset, men nødvendig regelverkstiltak for å styrke forbrukernes posisjon i bankmarkedet som også vil kunne bidra til økt konkurranse.

Det vises til endringsforslaget i punkt 8.

6.3.4. Vurdering av krav for enklere betjening av boliglån

Finanstilsynet er også bedt om å vurdere behovet for tiltak som kan bidra til at bankene og tredjepartstilbydere i større grad tilbyr kontoinformasjons tjenester og betalingsfullmakt tjenester, herunder krav om at bankene tilbyr slike tjenester.

Som nevnt i punkt 4.2 jobbes det i EU med ny regulering (FIDA-reguleringen), som blant annet foreslår å pålegge finansforetak deling av data til bruk for kontoinformasjons- og betalingsfullmakt tjenester utover bare betalingskontoer, herunder blant annet lånekontoer. Europakommisjonen tar sikte på å behandle forslaget i løpet av 2024. Finanstilsynet anser det derfor som ikke hensiktsmessig å innføre nasjonal regulering av denne type tjenester på det nåværende tidspunkt. Finanstilsynet antar imidlertid at den nye reguleringen vil bidra til et større tjenestetilbud fra tredjepartsaktører.

7. Administrative og økonomiske konsekvenser

For forbrukerne

Forslaget vil etter Finanstilsynets vurdering gi forbrukerne større valgfrihet og gjøre det lettere for forbrukere å bytte tilbydere av boliglån og lønnskonto (dagligbank) uavhengig av hverandre. Dette kan bidra til økt mobilitet i kundenes etterspørsel etter de enkelte finansielle tjenestene og økt konkurranse i bankmarkedet.

Forslaget vil kunne bidra til å gjøre det enklere for forbrukerne å orientere seg om priser og vilkår, uavhengig av hvem som tilbyr tjenestene. Dette kan sette forbrukere i stand til å gjøre mer informerte og rasjonelle valg i bankmarkedet, noe som også kan bidra til økt konkurranse. Det foreligger ikke grunnlag som gjør det mulig å tallfeste mulige besparelser eller kostnader for kundene av forslaget.

Gjennomføring av forslaget kan medføre at tilbyderne endrer prisene for kjøp av tjenester og produkter enkeltvis sammenliknet med den prisen som tilbys gjennom produktpakker, og vil være påvirket av konkurransesituasjonen.

For finansforetakene

Forslaget medfører at de fleste tilbydere av boliglån i det norske markedet må endre sine boliglånsvilkår. Forslaget vil kunne påvirke foretakenes prising av enkeltprodukter, herunder lån, betalingstjenester og innskudd. Effekten av dette kan imidlertid ikke anslås og vil være avhengig av konkurransesituasjonen.

Forslaget innebærer også at vilkårene for kollektivt fremforhandlede boliglånsavtaler, eksempelvis for medlemmer av fagforeninger, i mange tilfeller må endres. Etter Finanstilsynets vurdering er det lite som taler for at denne typen, ofte attraktive kundegrupper, ikke fortsatt vil kunne oppnå gunstige boliglånsvilkår uavhengig av om avtalen innebærer et vilkår om tilknyttet lønnskonto.

Forslaget kan påvirke foretakenes oppfølging av kredittkunder og kreve tilpasning i foretakenes rutiner for gjennomføring av kundetiltak etter hvitvaskingsregelverket. Det antas at dette ikke medfører vesentlige kostnader.

Det kan ikke utelukkes at produktpakkene i gitte tilfeller kan være et konkurransehinder og også vanskeliggjøre mulighetene for nyetableringer og utviklingen av nye boliglånsprodukter og betalingstjenester. Forslaget vil i så fall motvirke denne typen konkurransehindringer.

For myndighetene

For myndighetene vil det kreve ressurser knyttet til tilsyn med og forvaltning av regelverket. Dette vil i første rekke gjelde Forbrukertilsynet som har tilsynet med finansavtaleloven og Finanstilsynet som har tilsynet med finansforetaksforskriften. Det er imidlertid ikke noe i forslaget som tilsier at kostandene blir høyere enn det de er i dag.

8. Forslag til lov- og forskriftsendringer

Det foreslås at lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven)

§ 5-8 endres slik:

§ 5-8. Koblingssalg

Det kan ikke settes som vilkår for å inngå en kredittavtale at kunden også inngår avtale om kjøp eller salg av varer eller tjenester. Slike avtalevilkår er ikke bindende for en forbruker. Det kan likevel settes som vilkår at det tegnes gjeldsforsikring eller annen forsikring som styrker kundens mulighet til å oppfylle kredittavtalen, og vilkår om inngåelse av kontoavtale i forbindelse med kredittavtalen. *En kontoavtale i forbindelse med en boliglånsavtale kan kun ha som formål å betjene lånet.* Kongen kan i forskrift fastsette ytterligere unntak.

Det foreslås at forskrift 19. desember 2016 nr. 1502 om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksforskriften)

§ 13-1 endres slik:

§ 16-1. Koblingssalg og produktpakker

Et finansforetak kan ikke tilby en tjeneste på betingelse av at kunden samtidig skaffer seg en annen tjeneste, eller gi en kunde særlig gunstige vilkår på betingelse av at dette gjøres.

Bestemmelsene i første ledd gjelder ikke der det foreligger en tilknytning mellom flere tjenester slik at tilbud av en tjeneste forutsetter samtidig tilbud av en annen tjeneste.

Bestemmelsen i første ledd gjelder ikke der særlig gunstige vilkår skyldes at et samlet tilbud av flere tjenester gir kostnadsbesparelser. *For et slikt samlet tilbud som omfatter boliglånsavtale og kontoavtale, kan kontoavtalen kun ha som formål å betjene lånet.*

Finanstilsynet avgjør i tvilstilfelle om et vilkår er i strid med bestemmelsene her.

Finanstilsynet kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i denne paragrafen

Finanstilsynet
Revierstredet 3
P.O. Box 1187 Sentrum
NO-0107 Oslo

Tel. +47 22 93 98 00
post@finansilsynet.no
finansilsynet.no

